

складається в результаті господарської діяльності суб'єктів ринку, ефективності державної аграрної політики в одному із найважливіших секторів національної економіки.

На жаль, заходи, які приймалися на державному рівні протягом усіх років незалежності, поки що не створили стабільних передумов для поступального конкурентного розвитку аграрної економіки. Часта зміна урядів, зміна векторів і пріоритетів певною мірою вносили корективи в тактику та стратегію розвитку агропромислового виробництва, руйнували послідовність та стабільність державної аграрної політики, що суттєво знижувало результативність задекларованих державних заходів.

Висновки. На основі запропонованого переліку заходів із впливу на потоки грошових коштів підприємству варто скласти індивідуальний список шляхів вирівнювання потоків грошей з метою згладжування їх обсягів на кожному кроці періоду часу, що аналізується.

Аналогічно розробляється перелік заходів по нормалізації фінансової стійкості і збільшенню ефективності використання капіталу.

На сучасному етапі при вивченні впливу факторів в моделі, такий аналіз є одним з найкращих способів, котрий дозволить виявити вплив як окремо одного фактора, так і групи факторів.

Серед подальшого розвитку досліджень у даному напрямі важливе місце посідають перспективні роботи щодо створення науково обґрунтованих методик проведення комплексних рейтингових оцінок фінансового стану підприємства і організації України на регіональному рівні. Такі дослідження набувають особливого значення в контексті методичного забезпечення реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки України.

Література

1. Галенко О.М. Аналіз та класифікація факторів, які впливають на зміну фінансового стану підприємства // Становлення та розвиток обліку, контролю і аналізу в Україні. -К.: КНЕУ, 2006. -С. 54.
2. Михайлов В., Прилипко Ю., Бірюченко В., Фінансовий стан підприємства (аналіз деяких методичних питань) // Ринок цінних паперів України. - 2004. - №5-6. - С.31-38.
3. Лагун М.І. Теоретична характеристика основних методичних аспектів проведення аналізу фінансового стану // Формування ринкових відносин в Україні. - 2008. - №3(82). - С.33-37
4. Лузан Ю.Я. Фінансовий стан агропромислового виробництва в Україні та шляхи його удосконалення / Економіка АПК. - 2007. - №5. - С.15-18.
5. Когляр М.І. Аналіз фінансового стану підприємства // Фінанси України. - 2008. - №5. - С.99-104.
6. Салига К.С., Власенко С.А. Методичні підходи діагностування фінансового стану підприємства // Держава і регіони. Серія: Економіка і підприємництво. - 2007. - №3. С.204-210.

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКУ, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Комар І.Ю.

Науковий керівник: к.е.н, доцент Томчук О.Ф.

У статті розглянуто показники прибутку, які використовуються для оцінки ефективності діяльності підприємства, розглянуто класифікацію прибутку за видами діяльності, за складом елементів і особливості формування показників фінансових результатів підприємства.

Постановка проблеми. В ринкових умовах змінюється трактування і ієрархія показників, які характеризують фінансові результати діяльності підприємства, їх зміст. Головною метою будь-якого суб'єкта господарювання в ринкових умовах є прибуток. Для успішного функціонування необхідно працювати над збільшенням ефективності своєї діяльності на основі раціонального використання ресурсного потенціалу, збільшення прибутковості виробництва.

Однією із проблем управління процесом формування фінансових результатів є відсутність науково-обґрунтованого термінологічного глосарію різних видів прибутку і його системної структуризації, невідповідність методичного інструментарію їх обліку і аналізу сучасним управлінським запитам, неузгодженість його з міжнародними стандартами.

Аналіз останніх досліджень. Ця проблема досить часто привертала увагу багатьох дослідників, але незважаючи на важливість цього основоположного питання, дотепер серед аналітиків нема однастайності з приводу методики проведення аналізу фінансових результатів підприємства.

Свого часу даною проблемою займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці як М.І. Баканов, І.І. Каракоз, А.І. Муравйов, Є.В. Мних, В.О. Подольська, В.І. Самборський, А.Б. Сіверський, Р.С. Сайфулін, Ю.С. Цал – Цалко, А.Д. Шеремет, О.В. Яріш та ін.

Завдання дослідження. Метою написання даної статті являється розробка системи показників, які використовуються для оцінки ефективності діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Являючись основним мотивом в підприємницькій діяльності і її головною метою, прибуток в ринкових умовах одержав свій новий зміст. Прибуток є основним джерелом формування фінансових ресурсів і накопичення капіталу, укріплення фінансових і ринкових позицій суб'єкта господарювання, захисним механізмом від загрози банкрутства. Він створює базу економічного розвитку

держави, підприємства, її власників і залученого персоналу.

Під загальним поняттям прибутку ми розуміємо самі різні його види, які в теперішній час характеризуються десятками термінів.

Для оцінки ефективності функціонування підприємств проведемо систематизацію показників прибутку, які використовуються за найбільш важливими класифікаційними ознаками:

1. За видами діяльності, у відповідності до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), розглядають прибуток від основної (операційної), інвестиційної та фінансової діяльності [1].

Результат від основної (статутної) діяльності - прибуток або збиток, отримані в процесі здійснення операційної діяльності підприємства, відповідно до її статуту. Результат від інвестиційної діяльності - прибуток (збиток), отриманий підприємством в процесі здійснення інвестиційної діяльності, обґрунтування й реалізації найбільш ефективних форм вкладень капіталу, спрямованих на розширення економічного потенціалу підприємства. Результат від фінансової діяльності - прибуток (збиток), отриманий в результаті залучення позикових коштів і витрат по обслуговуванню цих ресурсів.

2. За складом елементів, що формують прибуток, розрізняють валовий та чистий прибуток.

Валовий прибуток (маржинальний доход), характеризується сумою прибутку від операційної діяльності підприємства, збільшеної на суму постійних витрат, і є критерієм оцінки здатності підприємства покривати постійні витрати. Прибуток (збиток) звітного періоду - це фінансовий результат, виявлений за даними бухгалтерського обліку всіх господарських операцій і оцінки статей бухгалтерського балансу за звітний період.

Третій показник у даній класифікаційній групі - чистий прибуток. За визначенням його сутності в економічній літературі немає однозначної думки. Згідно МСФЗ № 8 «Чистий прибуток або збиток за період, фундаментальні помилки й зміни в обліковій політиці», чистий прибуток (збиток) включає всі визнані статті доходів і витрат, у тому числі й результати надзвичайних обставин і змін в оцінках активів [3].

Д. Стоун і К. Хітчинг розглядають прибуток після сплати податків як «чистий прибуток, що залишається у власників або акціонерів компанії після відрахування всіх витрат по фінансових операціях, а також податків, суму, що призначається до розділу на дивіденди акціонерів і нерозподілений прибуток, що залишається в компанії як резерв» [4].

Відповідно до міжнародних стандартів і практики закордонних компаній чистий прибуток - це сума, спрямована на виплату дивідендів, створення резервних фондів і на розширення обсягів фінансової й операційної діяльності й не включає виплати соціального характеру членам трудового колективу. Дані виплати відповідно до МСФЗ № 19 «Винагороди працівникам» розглядаються як витрати звітного періоду компанії, пов'язані зі стимулюванням праці найманих робітників [5].

В умовах діючого в Україні порядку нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку формування й використання фінансових результатів під чистим прибутком розуміється прибуток, що залишається в суб'єктів господарювання після сплати всіх податків з нього й інших обов'язкових платежів. Даний показник, на наш погляд, можна назвати «чистий прибуток підприємства».

Сільськогосподарські підприємства відповідно до діючого законодавства є платниками податку на прибуток (якщо не є платниками фіксованого податку), місцевих податків і зборів, вирахування й сплата яких проводиться по затверджених ставках від прибутку, що залишається в розпорядженні платників.

Прибуток, що залишається в розпорядженні платника - це алгебраїчна сума прибутку (збитку) від основної діяльності, фінансових та інших доходів (прибутків), фінансових та інших витрат (збитків). За рахунок прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства, відповідно до нормативних документів, проводиться сплата штрафів, пені, неустойок і інших видів санкцій за порушення умов договорів (за винятком господарських договорів), порядку й строків розрахунку з бюджетом; відшкодування наднормативної частини виробничих витрат. Виходячи із цього під чистим прибутком підприємства варто розуміти загальний прибуток звітного періоду, зменшений на суму податків, місцевих податків і зборів, штрафів, пені, неустойок і інших видів санкцій, витрат понад встановлений законодавством нормативів, і коштів, спрямованих на невиробничу діяльність підприємства (благодійну, спонсорську й т.д.). Даному показнику можна привласнити назву «прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування».

Таким чином, можна виділити дві категорії чистого прибутку: чистий прибуток підприємства й прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування.

Чистий прибуток (збиток) підприємства - алгебраїчна сума прибутку (збитку) від звичайної діяльності після оподаткування та надзвичайного прибутку, надзвичайного збитку і податків з надзвичайного прибутку. В силу пріоритетності визнання й виконання зобов'язань перед третіми особами, власник не може претендувати на вилучення заробленого капіталу за звітний період, поки не будуть погашені зобов'язання, що утворюють додаткові витрати підприємства (штрафи, пені й т.п.).

Кінцеву фінансову вигоду власника можна виразити у вигляді чистого прибутку до розподілу після виключення із всіх доходів підприємства економічно обґрунтованих витрат підприємства (без відрахувань із прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства).

Характеристика порядку формування розглянутих категорій прибутку наведена в табл. 1.

3. За характером використання розрізняють капіталізований і спожитий прибуток.

Капіталізований прибуток характеризує ту суму чистого прибутку, що спрямована на фінансування приросту активів компанії. Спожитий прибуток - частина чистого прибутку, використана на виплати учасникам підприємства (власникам і персоналу), на соціальні програми або інші цілі підприємства.

4. За характером «інфляційної «чистки» розрізняють номінальний і реальний прибуток.

Номінальний прибуток (збиток) - результат, отриманий за звітний період від всіх видів діяльності. Реальний прибуток (збиток) - це номінальний прибуток (збиток) за звітний період скоригований на темп інфляції. Реальний прибуток також розрізняють по видах діяльності.

Таблиця 1

Формування показників фінансових результатів підприємства

Найменування показника	Алгоритм розрахунку	Одержувач економічних вигод
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	Алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат	Підприємство в цілому
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	Алгебраїчна сума прибутку (збитку) від основної діяльності, фінансових та інших доходів (прибутків), фінансових та інших витрат (збитків)	Підприємство в цілому
Прибуток від звичайної діяльності Збиток від звичайної діяльності	Різниця між прибутком від звичайної діяльності до оподаткування та сумою податків з прибутку. Збиток від звичайної діяльності дорівнює збитку від звичайної діяльності до оподаткування та сумі податків на прибуток	Підприємство в цілому
Чистий прибуток (збиток)	Алгебраїчна сума прибутку (збитку) від звичайної діяльності після оподаткування та надзвичайного прибутку, надзвичайного збитку і податків з надзвичайного прибутку	Підприємство в цілому

Згідно МСФЗ № 1 звіт про прибутки й збитки повинен розкривати такі показники як результат від звичайної діяльності й результати надзвичайних подій [2]. Звичайна діяльність розглядається як «будь-яка діяльність, яка здійснюється підприємством у вигляді складової частини її бізнесу, а також така пов'язана з нею діяльність, якою підприємство займається в її продовження, що має до неї відношення або виникає з неї» [3]. Результати надзвичайних обставин - «доходи або витрати, що виникають у результаті подій або угод, які чітко відрізняються від звичайної діяльності підприємства, часта або повторювана поява яких у цьому зв'язку не очікується» [3]. Такий поділ дозволяє одержувати інформацію про результати, одержаних від звичайної діяльності підприємства, що не мають впливу яких-небудь екстраординарних подій, і результатах, що не залежать від діяльності підприємства, а визначених винятково зовнішніми умовами.

Використання показників прибутку для оцінки ефективності роботи підприємства залежить від мети їх використання, а також від категорії зацікавлених осіб.

У умовах ринку до основних показників поряд із зазначеними належить грошовий потік. Він визначається як сума чистого прибутку і амортизаційних відрахувань.

У процесі аналізу важливо дати оцінку динаміки прибутку, визначити фактори впливу на його величину та визначити резерви зростання рентабельності господарської діяльності підприємства.

Аналізуючи прибуток у зіставленні з попереднім періодом, доцільно застосовувати прийоми вертикального, горизонтального і трендового аналізу. Горизонтальний аналіз фінансових результатів за звітний період — це дослідження змін кожного показника у часі з розрахунками абсолютних і відносних відхилень (темтів). Вертикальний аналіз полягає у визначенні у відсотках структури прибутку від звичайної діяльності, операційних витрат тощо. За допомогою вертикального аналізу можна порівнювати відносні показники підприємств, що відрізняються за абсолютними показниками господарської діяльності.

Трендовий аналіз дозволяє простежити у загальному вигляді динаміку зміни показників фінансових результатів за кілька звітних періодів.

Зазначимо, що показники прибутку не відображають ступеню ефективності господарювання, так як сума прибутку може зростати і при недостатньому використанні матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, порушення вимог режиму економії. Тому для характеристики діяльності підприємства, використовують показники прибутковості або рентабельності.

Висновки. Таким чином, метою аналізу фінансових результатів є визначення повноти та якості їх отримання, оцінка динаміки абсолютних і відносних показників, з'ясування спрямованості, ступеню впливу факторів на зміну прибутку, визначення можливих резервів його зростання.

На базі проведеного системного аналізу показників прибутку автором впорядкована модель показників фінансових результатів. Сутність даної моделі складається в багатоступінчастій формі розрахунку показників прибутку залежно від умов діяльності й потреби суб'єктів господарювання, що дозволяє сформувати необхідну інформаційну базу для оподаткування, складання бухгалтерської звітності й управління процесом формування й використання прибутку підприємства.

Література

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності № 7 «Звіти про рух грошових коштів».
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності № 1 «Представлення фінансової звітності».
3. Міжнародний стандарт фінансової звітності № 8 «Чистий прибуток або збиток за період, фундаментальні помилки й зміни в обліковій політиці».
4. Стоун Д., Хитчинг К. Бухгалтерський учет и финансовый анализ: Подготовительный курс / Пер. с англ.; Под общ. ред. Б. С. Лисовика, М. Б. Ярцева. - М.: Сирин, 1998.
5. Міжнародний стандарт фінансової звітності № 19 «Винагороди працівникам».